

REPUBLIKA SLOVENIJA
USTAVNO SODIŠČE

Številka: U-I-24/04-24

Datum: 20. 4. 2007

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku, začetem s sklepom Ustavnega sodišča št. U-I-24/04 z dne 22. 2. 2007, in v postopku za preizkus pobude Vide Svetek iz Ljubljane, na seji 20. aprila 2007

odločilo:

1. Člen 20 Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 101/05) je v neskladju z Ustavo.

2. Državni zbor je dolžan ugotovljeno neskladje odpraviti v roku šestih mesecev.

3. Do odprave ugotovljenega neskladja iz 1. točke izreka te odločbe smejo upravičenci iz 559. člena Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94), ne glede na rok iz tretjega odstavka 421. člena Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94, 70/94 – popr., 72/98, 6/99, 66/2000, 111/01, 56/03, 116/03 – ur. p. b., 43/04, 96/04 – ur. p. b., 101/05, 8/06 – ur. p. b. in 14/07), zoper sodne odločbe, ki so postale pravnomočne pred 1. 1. 1995, to je pred uveljavitvijo Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94), in zoper sodni postopek, ki je tekel pred tako pravnomočno odločbo, vložiti zahtevo za varstvo zakonitosti.

4. Pobuda za začetek postopka za oceno ustavnosti 2. člena sklepa Vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte slovenskega naroda, da se konstituira v Slovenski narodni osvobodilni odbor z dne 16. 9. 1941 (Slovenski poročevalec z dne 20. 9. 1941, leto II, št. 18), Odloka slovenskega narodnoosvobodilnega odbora o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitev (Slovenski poročevalec z dne 1. 10. 1941, leto II, št. 19) in Pravilnika za organizacijo, poslovanje in postopek brigadnih in odrednih vojaških sodišč z dne 5. 8. 1943 se zavrže.

Obrazložitev

A.

1. Pobudnica vlaga pobudo za začetek postopka za oceno ustavnosti 2. člena Sklepa Vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte slovenskega naroda, da se konstituira v Slovenski narodni osvobodilni odbor z dne 16. 9. 1941 (v nadaljevanju Sklep Vrhovnega plenuma OF), Odloka slovenskega narodnoosvobodilnega odbora o zaščiti slovenskega

naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitvev (v nadaljevanju Odlok SNOO) in Pravilnika za organizacijo, poslovanje in postopek brigadnih in odrednih vojaških sodišč z dne 5. 8. 1943 (v nadaljevanju Pravilnik).

2. V pobudi navaja, da je bil njen oče na podlagi izpodbijanih predpisov na "Kočevskem procesu" v dneh od 9. do 11. 10. 1943 obsojen na smrtno kazen z ustrelitvijo, ki je bila tudi izvršena. Zatrjuje, da so določbe Sklepa Vrhovnega plenuma OF in Odloka SNOO v nasprotju s splošnimi, od civiliziranih narodov priznanimi pravnimi načeli, in z Ustavo. Neskladje utemeljuje z navedbami, da je bil postopek pred sodišči nagel, usten in tajen, da zaslišanje krivca ni bilo potrebno in se je izvedlo le, če je bila dana možnost brez škode za narodno in osvobodilno gibanje, ter da proti razsodbi sodišča ni bilo pritožbe. Temeljni elementi kaznivega dejanja naj bi ne bili določeni, upoštevana naj ne bi bila razlika med naklepom in malomarnostjo, odnos do prepovedane posledice naj bi bil le enostransko opredeljen. Katero dejanje je protipravno in po katerih kazenskih določbah takrat veljavne zakonodaje se je ravnal tožilec ter katere kazenske določbe je uporabilo sodišče, ko je sodilo na "Kočevskem procesu", naj bi ne bilo znano. Tudi sodišča, ki so bila ustanovljena z Odlokom o postavitvi brigadnih in odrednih vojaških sodišč z dne 5. 8. 1943 (Slovenski poročevalec z dne 15. 8. 1943, leto IV, št. 15) in s Pravilnikom, naj bi bila ustanovljena v nasprotju z načeli, ki so jih priznavali civilizirani narodi, in v nasprotju z Ustavo. V utemeljitev navede, da jih je ustanovil vojaški glavni štab in ne zakonodajni organ. Tudi postopek pred sodišči naj bi bil voden v nasprotju s pravili kazenskega prava, ki so jih takrat priznavali civilizirani narodi, in z Ustavo. Pobudnica meni, da je bil njen oče vojni ujetnik, zato bi morale sodišče pri odločanju upoštevati pravila mednarodnega prava o ravnanju z ujetniki.

3. Pobudnica navaja, da njenemu očetu pisni odpravek sodbe, s katero je bil na "Kočevskem procesu" obsojen na smrtno kazen, ni bil nikoli odpravljen in vročen. Kopijo obtožnice in podpisanega izreka sodbe naj bi pobudnica dobila pri Arhivu Republike Slovenije. Nadalje navaja, da sama sicer zahteve za varstvo zakonitosti ni vložila, vendar je Vrhovnemu državnemu tožilstvu dvakrat predlagala, naj jo vložijo. Slednje pa naj bi ugotovilo, da pogoji za vložitev tega izrednega pravnega sredstva niso podani.

4. Pobudnica sicer izpodbija akte, navedene v 4. točki izreka tega sklepa, vendar iz njenih navedb izhaja, da zatrjuje predvsem kršitve v konkretnem postopku. Po prehodni določbi 559. člena Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94 – v nadaljevanju ZKP/94) je imela pobudnica možnost, da bi v roku dveh let po njegovi uveljavitvi zoper domnevno sporno sodno odločbo vložila zahtevo za varstvo zakonitosti. Ta rok se je že iztekel. Zakonodajalec je z novo prehodno določbo, to je z 20. členom Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (v nadaljevanju ZKP-G), med drugim določil, da se sme zahteva za varstvo zakonitosti do 31. 12. 2008 ponovno vložiti le v taksativno določenih primerih (drugi odstavek 20. člena ZKP-G). Enako omejitev je določil tudi za vse tiste primere, ko so bile zahteve za varstvo zakonitosti zavržene zaradi poteka roka iz 559. člena ZKP/94 (četrti odstavek 20. člena ZKP-G).

5. Glede na navedeno je Ustavno sodišče ocenilo, da je za odločitev o zadevi, zlasti z vidika tistih navedb pobudnice, s katerimi zatrjuje kršitve v konkretnem kazenskem postopku, treba oceniti ustavnost prehodne določbe ZKP-G o dopustnosti vložitve zahteve za varstvo zakonitosti. Zato je na seji 22. 2. 2007 na podlagi 30. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 15/94 – v nadaljevanju ZUstS) začelo postopek za

oceno ustavnosti 20. člena ZKP-G. Sklep o začetku postopka za oceno ustavnosti 20. člena ZKP-G je skupaj s priloženo pobudo poslalo v odgovor Državnemu zboru, ki ni odgovoril.

6. Ustavno sodišče je vpogledalo tudi v spis Vrhovnega državnega tožilstva v Ljubljani št. Ktz 73/03.

B. – I.

7. Zahtevo po tem, da mora zakonodajalec omogočiti odpravo vseh v procesnem in v vsebinskem smislu krivičnih odločb, izdanih tudi na podlagi predpisov revolucionarne medvojne in povojne oblasti, in odpravo posledic teh odločb z izrednimi pravnimi sredstvi je Ustavno sodišče postavilo že v odločbi št. U-I-6/93 z dne 1. 4. 1994 (Uradni list RS, št. 23/94 in OdlUS III, 33).¹ Z določbo 559. člena ZKP/94² je zakonodajalec tudi za tovrstne primere kazenskih obsodb določil dveletno, časovno omejeno, izredno možnost vložitve zahteve za varstvo zakonitosti, ki je bilo takrat v kazenski procesni zakonodaji na novo uvedeno izredno pravno sredstvo v rokah obsojenca. Da pa bi bilo dveletni rok iz določbe 559. člena ZKP/94 treba podaljšati, je Ustavno sodišče ugotovilo že v 21. točki obrazložitve odločbe št. U-I-247/96 z dne 22. 10. 1998 (Uradni list RS, št. 76/98 in OdlUS VII, 195) in zakonodajalca pozvalo, naj ga čim prej podaljša.³

¹ Ustavno sodišče je v 1. točki izreka te odločbe navedlo, "da se v Republiki Sloveniji ne uporabljajo tiste določbe Uredbe o vojaških sodiščih z dne 24. maja 1944, ki so bile že v času nastanka in uporabe Uredbe v nasprotju s splošnimi, od civiliziranih narodov priznanimi pravnimi načeli in so tudi v nasprotju z Ustavo Republike Slovenije..." V 3. točki izreka odločbe št. U-I-6/93 je Ustavno sodišče navedlo: "Veljavna zakonska ureditev kazenskega postopka je v nasprotju z Ustavo, ker ne omogoča odprave vseh v procesnem in v vsebinskem smislu krivičnih odločb, izdanih na podlagi predpisov revolucionarne medvojne in povojne oblasti, in odprave posledic teh določb z izrednimi pravnimi sredstvi. Ustavno sodišče poziva Državni zbor, da v najkrajšem možnem roku ugotovljeno neustavnost odpravi." V obrazložitvi te odločbe (5. točka III. dela obrazložitve) pa je med drugim zapisalo še naslednje: "Da tudi zoper morebitne druge predpise iz tistega obdobja, ki prav tako niso bili v skladu s splošno priznanimi pravnimi načeli civiliziranih narodov in so zato takratni oblasti omogočali po teh načelih nedopustno zlorabo kazenske represije v politične namene, ne bi bil spet potreben postopek abstraktne presoje teh predpisov pred Ustavnim sodiščem, preden bi bilo vsem žrtvam omogočeno izpodbijanje sodb na podlagi takih predpisov, Ustavno sodišče poziva zakonodajalca, da v najkrajšem možnem roku z ustreznimi zakonskimi določbami ustvari bodisi posebno izredno pravno sredstvo bodisi omogoči uporabo doslej obstoječih izrednih pravnih sredstev v ta namen."

² Določba 559. člena ZKP/94 se je glasila: "Ne glede na rok iz tretjega določila 421. člena tega zakona smejo obsojenec, zagovornik in osebe iz drugega določila 367. člena tega zakona zoper sodno odločbo, ki je postala pravnomočna pred uveljavitvijo tega zakona, in zoper sodni postopek, ki je tekel pred tako pravnomočno odločbo, vložiti zahtevo za varstvo zakonitosti v roku dveh let po uveljavitvi zakona."

³ V 21. točki obrazložitve te odločbe je Ustavno sodišče med drugim navedlo: "Kolikor je šlo v tedanjih postopkih za zlorabo kazenskega prava v politične namene, to ne predstavlja razloga za ugotovitev neskladnosti zakonskih določb, ampak razlog, zaradi katerega mora zakonodajalec omogočiti odpravo krivic, povzročenih s takšnimi zlorabami. Po odločitvi Ustavnega sodišča v zadevi št. U-I-6/93 z dne 1. 4. 1994 (Uradni list RS, št. 23/94 in OdlUS III, 33) je zakonodajalec sicer določil dve pravni sredstvi, s katerima naj bi bil prizadetim, ki so bile žrtve opisanih zlorab prava, omogočil, da dosežejo rehabilitacijo. Tako je bila z določbo 559. člena ZKP prizadetim dana možnost, da pravnomočne kazenske sodbe, izdane pred uveljavitvijo tega zakona, v dveh letih po njegovi uveljavitvi izpodbijajo z zahtevo za varstvo zakonitosti. Ta rok je iztekel 31. 12. 1996... V času izdaje te odločbe pa je že iztekel tudi rok za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti po ZKP. Glede na to, da je prav na podlagi ZKND prišlo do množičnih in hudih zlorab prava, Ustavno sodišče poziva zakonodajalca, da rok iz 559. člena ZKP čim prej podaljša. Dokler zakonodajalec temu pozivu ne bo sledil, bo ustavnost te določbe v smislu razlogov, navedenih v tej odločbi, Ustavno sodišče presojalo v postopkih odločanja o ustavnih pritožbah, kolikor bodo zahteve zaradi pretoka roka iz 559. člena ZKP zavržene."

B. – II.

8. Zakonodajalec je z ZKP-G, ki je začel veljati 26. 11. 2005, med drugim uveljavil tudi novo prehodno določbo, in sicer 20. člen ZKP-G. S slednjo je ponovno uzakonil možnost vložitve zahteve za varstvo zakonitosti. Določba 20. člena ZKP-G se v celoti glasi:

"(1) Ne glede na rok iz tretjega odstavka 421. člena zakona smejo obsojenec, zagovornik, osebe iz drugega odstavka 367. člena zakona in krvni sorodniki v stranski vrsti do vključenega tretjega kolena zoper sodno odločbo, ki je postala pravnomočna do 2. 7. 1990 in o kateri ni bilo pravnomočno odločeno na podlagi zahteve za varstvo zakonitosti po 559. členu Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94), ter zoper sodni postopek, ki je tekel pred tako pravnomočno odločbo, vložiti zahtevo za varstvo zakonitosti do 31. 12. 2008.

(2) Zahteva za varstvo zakonitosti po prejšnjem odstavku se lahko vloži zoper sodne odločbe za kazniva dejanja:

1. Zakona o kaznivih dejanjih zoper narod in državo (Uradni list DFJ, št. 66/45 in Uradni list FLRJ, št. 59/46);
2. Zakona o pobijanju nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže (Uradni list DFJ št. 26/45, 32/45 in 53/45);
3. Zakona o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže (Uradni list FLRJ, št. 56/46, 66/46, 74/46, 105/46, 44/47 in 104/47);
4. Zakona o kaznivih dejanjih zoper splošno ljudsko premoženje ter premoženje združnih in drugih družbenih organizacij (Uradni list FLRJ, št. 87/48);
5. Zakona o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast (Uradni list SNOS in NVS, št. 7/45);
6. Uredbe o vojaških sodiščih (Vestnik, službeno glasilo glavnega štaba NOV in PO Slovenije, št. 6 z dne 20. 10. 1994);
7. Zakona o konfiskaciji imovine in izvrševanju konfiskacije (Uradni list DFJ, št. 40/45);
8. Zakona o zaplombi premoženja in izvrševanju zaplombe (Uradni list FLRJ, št. 61/46);
9. Zakona o vojaških kaznivih dejanjih (Uradni list FLRJ, št. 107/48):
 - 16. člen (sovražno govorjenje o vojski),
 - 34. člen (izmikanje vojaški službi zaradi verskega ali drugega osebnega prepričanja);
10. Temeljnega zakona o kmetijskih zadrugah (Uradni list FLRJ, št. 49/49):
 - 112. člen,
 - 113. člen;
11. Kazenskega zakonika (Uradni list FLRJ, št. 13/51, 30/59, 11/62 ter Uradni list SFRJ, št. 15/65, 15/67, 20/69 in 6/73):
 - 109. člen (sodelovanje pri sovražnem delovanju proti FLRJ),
 - 117. člen (združevanje zoper ljudstvo in državo),
 - 118. člen (sovražna propaganda),
 - 236. člen (neizpolnitev obvezne oddaje kmetijskih pridelkov),
 - 237. člen (dajanje krivih podatkov, ki so v zvezi z oddajo in umetno povečanje teže oddanih pridelkov),
 - 238. člen (zanemarjanje obdelane zemlje in vzreje živine),
 - 239. člen (škodljivstvo v kmetijstvu),
 - 240. člen (izpodkopavanje zadruga),
 - 241. člen (kršitev prostovoljnosti članstva v zadrugah),
 - 292.a člen (širjenje lažnih vesti);

12. Kazenskega zakona SFRJ (Uradni list SFRJ, št. 44/76, 34/84, 74/84, 57/98, 3/90 in 38/90):

- 131. člen (sodelovanje pri sovražnem delovanju),
- 133. člen (sovražna propaganda),
- 201. člen (neizpolnitev ukaza ali odrekanje pokornosti),
- 202. člen (odklonitev sprejema ali uporabe orožja),
- 214. člen (nepokorščina pri vpoklicu v vojaško službo in izmikanje vojaški službi);

13. Kazenskega zakona SR Slovenije (Uradni list SRS, št. 12/77, 3/78, 19/84, 47/87, 33/89 in 5/90):

- 228. člen (širjenje lažnih vesti),
- 236. člen (zloraba vere in cerkve).

(3) V zvezi s sodnimi odločbami in sodnimi postopki iz prejšnjih odstavkov zoper duhovnike in duhovnice oziroma redovnike in redovnice registriranih verskih skupnosti lahko zahtevo za varstvo zakonitosti po tem členu vložijo tudi zakoniti zastopniki njihovih registriranih verskih skupnosti.

(4) Zahteve za varstvo zakonitosti zoper sodne odločbe in sodne postopke iz prejšnjih odstavkov, ki so bile zavržene kot prepozne zaradi izteka roka iz 559. člena Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94), se lahko v skladu s prejšnjimi odstavki ponovno vložijo.

(5) Krvni sorodniki v stranski vrsti do vključno tretjega kolena in zakoniti zastopniki registriranih verskih skupnosti smejo vložiti zahtevo za varstvo zakonitosti iz tega člena po obsojenčevi smrti in v njegovo korist."

9. Iz zakonodajnega gradiva, ki je bilo na voljo v postopku sprejemanja ZKP-G⁴, izhaja: "da je v prehodni določbi 20. člena ZKP-G vsebinsko predlagana ponovna uveljavitev 559. člena osnovnega Zakona o kazenskem postopku. V skladu z določbo 559. člena Zakona o kazenskem postopku se je izredni rok za vlaganje zahtev za varstvo zakonitosti zoper sodne odločbe, ki so postale pravnomočne pred 1. 1. 1995, iztekel 31. 12. 1997⁵, v skladu s predlagano prehodno določbo 20. člena pa bo navedeno ponovno omogočeno do 31. 12. 2008."⁶ Nadalje pa predlagatelj navaja, da je dopustnost vložitve zahteve za varstvo zakonitosti omejil, kar obrazloži z naslednjim. "Hkrati so sodne odločbe, zoper katere bo po tem členu dopuščeno vlaganje zahtev za varstvo zakonitosti, omejene le na tiste iz drugega odstavka predlaganega člena. Gre za povzetek zakonov iz 3. člena Zakona o popravi krivic (Uradni list RS, št. 47/03 in št. 53/05 ur. p. b. 1 – ZPkri), ki je razširjen toliko, da prvih štirih zakonov ne omejuje le na določene člene in da so na seznamu dodani še Zakon o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast (Uradni list SNOS in NVS, št. 7/45), Uredba o vojaških sodiščih (Vestnik, službeno glasilo glavnega štaba NOV in PO Slovenije, št. 6 z dne 20. 10. 1994), Zakon o konfiskaciji imovine in izvrševanju konfiskacije (Uradni list DFJ, št. 40/45), Zakon o zaplembi premoženja in izvrševanju zaplembe (Uradni list FLRJ, št. 61/46), na podlagi katerih je bilo prav tako izrečenih večje število sodb. V zvezi s Kazenskim zakonom SFRJ pa so dodana še tri kazniva dejanja. Gre za kazniva dejanja po 201. členu (neizpolnitev ukaza ali odrekanje pokornosti), 202. členu (odklonitev sprejema ali uporabe orožja) in po 214. členu (nepokorščina pri vpoklicu v

⁴ Poročevalec Državnega zbora št. 55/05 z dne 22. 7. 2005, str. 7 do 30.

⁵ Pravilno 31. 12. 1996 oziroma zaradi prazničnih dni 3. 1. 1997.

⁶ Isto, str. 27.

vojaško službo in izmikanje vojaški službi) Kazenskega zakona. Glede na navedeno ni možno neposredno sklicevanje na 3. člen Zakona o popravi krivic."⁷

10. Prehodna določba 20. člena ZKP-G pomeni v primerjavi s 559. členom ZKP/94 njegovo delno spremembo in deloma dopolnitev. Najprej pomeni dopolnitev oziroma razširitev kroga upravičencev, ki so aktivno legitimirani za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti.⁸ Nadalje določa nov rok za njeno vložitev, tj. do 31. 12. 2008, in drugače, kot 559. člen ZKP/94 določa tudi rok, na katerega veže pravnomočnost odločbe, ki jo je dopustno izpodbijati z zahtevo za varstvo zakonitosti, tj. do 2. 7. 1990. Z drugim odstavkom 20. člena ZKP-G pa je zakonodajalec v primerjavi z določbo 559. člena ZKP/94 vsebinsko tudi zožil in omejil dopustnost vložitve zahteve za varstvo zakonitosti. Taksativno je namreč določil zakone oziroma posamezna kazniva dejanja, na podlagi katerih in glede katerih so bile v kazenskem postopku izdane sodne odločbe. Le zoper slednje smejo upravičenci vložiti zahtevo za varstvo zakonitosti. Ponovno pa se lahko, le v skladu s prejšnjimi odstavki 20. člena ZKP-G, vložijo tudi zahteve za varstvo zakonitosti zoper sodne odločbe in sodne postopke iz prejšnjih odstavkov te določbe, ki so bile zavržene kot prepozne zaradi izteka roka iz 559. člena ZKP/94 (četrti odstavek 20. člena ZKP-G).

11. Ustavno sodišče najprej poudarja, da predmet presoje v tej zadevi ni ustavnost ureditve nove prehodne določbe 20. člena ZKP-G same po sebi. Prav tako Ustavno sodišče ni pristojno presojati vprašanja, ali je ureditev prehodne določbe 20. člena ZKP-G, kot jo je sprejel zakonodajalec, primerna. Iz ustaljene ustavnosodne presoje izhaja med drugim tudi stališče, da sodi odločitev zakonodajalca o tem, kako širokemu krogu oseb bo po obsojenčevi smrti omogočeno neposredno, brez sodelovanja državnega tožilca, vlagati izredna pravna sredstva z namenom rehabilitacije obsojenca, v polje njegove proste presoje. Nadaljnja odločitev, in sicer odločitev, kako širokemu krogu oseb bo v primerih, določenih z zakonom, dopustno vložiti izredno pravno sredstvo, prav tako sodi v polje proste presoje zakonodajalca. Presoja Ustavnega sodišča mora biti na tem področju zato nujno zadržana.

12. Predmet presoje v tej zadevi je, ali je zakonodajalec z novo prehodno določbo 20. člena ZKP-G uredil določeno vprašanje, ki bi ga moral urediti, tj., ali je podaljšal rok za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti po 559. členu ZKP/94. Da je Ustavno sodišče zakonodajalca enkrat že pozvalo k podaljšanju tega dveletnega roka iz 559. člena ZKP/94, je bilo v obrazložitvi te odločbe že navedeno. Zakonodajalec ima sicer tudi pri določanju dolžine roka široko polje presoje. Vendar lahko prekluzivni rok, ki je neprimerno kratek, povzroči tako učinkovanje zakona oziroma taka stanja, ki so v nasprotju z namenom zakona oziroma njegovega posameznega instituta. Temeljni namen zakona, ki ureja kazenski postopek, je zagotoviti, da se *nikogar*, ki je nedolžen, ne bi obsodilo in da bi se *vsakomur*, ki je obdolžen kaznivega dejanja, omogočilo pošteno sojenje. Tej oceni in v konkretnem primeru zlasti sodni rehabilitaciji oziroma

⁷ Isto, str. 16.

⁸ Poleg obsojenca, zagovornika in oseb iz drugega odstavka 367. člena ZKP omogoča vložitev zahteve za varstvo zakonitosti tudi krvnim sorodnikom v stranski vrsti do vključenega tretjega kolena (prvi odstavek 20. člena ZKP-G). Prav tako navedena določba omogoča, da lahko ob izpolnjenih pogojih iz te določbe v zvezi s sodnimi odločbami in sodnimi postopki zoper duhovnike in duhovnice oziroma redovnike in redovnice registriranih verskih skupnosti, zahtevo za varstvo zakonitosti lahko vložijo tudi zakoniti zastopniki njihovih registriranih verskih skupnosti (tretji odstavek 20. člena ZKP-G). Po petem odstavku 20. člena ZKP-G smejo krvni sorodniki v stranski vrsti do vključno tretjega kolena in zakoniti zastopniki registriranih verskih skupnosti vložiti zahtevo za varstvo zakonitosti iz tega člena po obsojenčevi smrti in v njegovo korist.

ponovni presoji predvsem medvojnih obsodb in obsodb, izdanih v političnih procesih med drugo svetovno vojno in po njej, je namenjen postopek s tovrstnimi pravnimi sredstvi, kot je v konkretnem primeru postopek z zahtevo za varstvo zakonitosti.

13. Ustavno sodišče ugotavlja, da zakonodajalec, glede na vsebino nove prehodne določbe 20. člena ZKP-G, roka iz 559. člena ZKP/94 še vedno ni podaljšal na način, kot izhaja iz odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-247/96. To pomeni, da upravičencem iz 559. člena ZKP/94 ni v celoti ponovno zagotovil možnosti, da bi zoper sodne odločbe, ki so postale pravnomočne pred uveljavitvijo ZKP/94 (tj. pred 1. 1. 1995), in zoper sodni postopek, ki je tekel pred tako pravnomočno odločbo, vložili zahtevo za varstvo zakonitosti.⁹ S tem je povzročil protiustavno pravno praznino in posledično takšno učinkovanje zakona, da nekaterim, ki jim je s 559. členom ZKP/94 najprej hotel omogočiti sodno rehabilitacijo, slednje zaradi zamude (neprimerno kratkega) roka, ne bodo deležni kljub svoji upravičenosti. Pri presoji primernosti roka in odločitvi o njegovem podaljšanju je treba upoštevati tudi druge časovne razsežnosti: dogodki, iz katerih izhajajo tovrstne obsodbe (oziroma obsodbe in sodni postopki iz določbe 559. člena ZKP/94), so večji del odmaknjeni (vsaj) za pol stoletja, obsojenci in drugi upravičenci so večinoma že starejši, ki žive v različnih okoliščinah, nekateri med njimi tudi v tujini in daleč od pretoka pravnih informacij.

14. Navedeno bi moral zakonodajalec upoštevati pri pripravi nove prehodne določbe, s katero je uveljavil ponovno možnost za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti. Odločitev zakonodajalca, da roka iz 559. člena ZKP/94 ne podaljša, povzroča namreč ob uveljavitvi vsebine prehodne določbe 20. člena ZKP-G upoštevno število primerov, ki za prizadete pomenijo po eni strani nastanek pravne praznine ter s tem kršitev načela enakosti vseh pred zakonom (drugi odstavek 14. člena Ustave) in po drugi strani ogrožajo njihovo zaupanje v pravo, kar je v neskladju z načeli pravne države (2. člen Ustave). Glede na navedeno Ustavno sodišče ocenjuje, da je veljavna zakonska ureditev upoštevne delo kazenskega postopka v nasprotju z 2. členom Ustave. Slednja namreč še vedno ne omogoča odprave vseh v procesnem in v vsebinskem smislu krivičnih odločb, izdanih na podlagi predpisov medvojne in povojne oblasti, in odprave teh odločb v postopku z izrednimi pravnimi sredstvi, v konkretnem primeru v postopku z zahtevo za varstvo zakonitosti.

15. Ustavno sodišče se v tej zadevi torej ni spuščalo v presojo, ali je veljavna prehodna določba 20. člena ZKP-G sama po sebi v neskladju z Ustavo. Ugotovilo pa je, da je prehodna določba 20. člena ZKP-G v neskladju z Ustavo zato, ker ne ureja podaljšanja roka iz 559. člena ZKP/94 na način, kot izhaja iz odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-247/96. Ker gre za položaj iz 48. člena ZUstS, je Ustavno sodišče ugotovilo protiustavnost izpodbijane zakonske ureditve (1. točka izreka). Ustavno sodišče je glede na zahtevnost predmeta urejanja določilo rok šestih mesecev, v katerem je zakonodajalec dolžan odpraviti ugotovljeno neskladje (2. točka izreka). Glede na to, da zakonodajalec po navedeni odločbi Ustavnega sodišča ni sprejel ureditve v skladu z drugim odstavkom 14. člena Ustave, je Ustavno sodišče določilo način izvršitve svoje odločbe (drugi odstavek 40. člena ZUstS), kot izhaja iz 3. točke izreka te odločbe. Način izvršitve, kot je naveden v 3. točki izreka te odločbe, pomeni tudi to, da smejo zahtevo za varstvo zakonitosti ponovno vložiti tudi tisti upravičenci, katerih zahteve za varstvo zakonitosti so bile vložene zoper sodne odločbe, ki so postale pravnomočne pred

⁹ Da je rok iz 559. člena ZKP/94 iztekel in kot tak ni bil podaljšán, šteje tudi sodna praksa. Glej npr. sklep Vrhovnega sodišča št. I Ips 351/2005 z dne 2. 2. 2006.

uveljavitvijo ZKP/94, in zoper sodne postopke, ki so tekli pred tako pravnomočno odločbo, pa so bile že zavržene zaradi izteka roka iz 559. člena ZKP/94.

B. – III.

16. Pobudnica sicer izpodbija akte, navedene v 4. točki izreka te odločbe, vendar iz njenih navedb izhaja, da zatrjuje predvsem kršitve, do katerih naj bi prišlo v konkretnem postopku. Kolikor je šlo v tedanjih postopkih za zlorabo kazenskega prava v politične in druge namene, to namreč (samo po sebi) ne more biti razlog za ugotovitev neskladnosti izpodbijanih aktov, temveč je lahko le razlog za to, da zakonodajalec omogoči odpravo krivic, povzročenih s takšnimi zlorabami. V konkretnem primeru pomeni to, da zoper tovrstne sodne odločbe zagotovi zahtevo za varstvo zakonitosti v funkciji učinkovitega pravnega sredstva z namenom sodne rehabilitacije.

17. Po prehodni določbi 559. člena ZKP/94 je imela pobudnica možnost, da bi v roku dveh let po njegovi uveljavitvi zoper domnevno sporno sodno odločbo vložila zahtevo za varstvo zakonitosti. Ta rok se je že iztekel. Zakonodajalec je z novo prehodno določbo, to je z 20. členom ZKP-G, med drugim določil, da je mogoče zahtevo za varstvo zakonitosti ponovno vložiti do 31. 12. 2008 le v taksativno določenih primerih (drugi odstavek 20. člena ZKP-G). Enako omejitev je določil tudi za vse tiste primere, ko so bile zahteve za varstvo zakonitosti zavržene zaradi poteka roka iz 559. člena ZKP/94 (četrti odstavek 20. člena ZKP-G). Glede na navedeno vsebino prehodne določbe 20. člena ZKP-G je Ustavno sodišče ugotovilo, da je takšna ureditev v neskladju z 2. členom Ustave. Ker je Ustavno sodišče določilo način izvršitve ugotovljenega neskladja, kot izhaja iz 3. točke izreka te odločbe, lahko tudi pobudnica ponovno vloži zahtevo za varstvo zakonitosti. Zato pravnega interesa za presojo izpodbijanih aktov ne izkazuje in je bilo treba njeno pobudo za začetek postopka za oceno njihove ustavnosti zavreči (4. točka izreka te odločbe).

C.

18. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi 25. in 30. člena, drugega odstavka 40. in 48. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Janez Čebulj ter sodnice in sodniki dr. Franc Grad, Lojze Janko, mag. Marija Krisper Kramberger, Milojka Modrijan, dr. Ciril Ribičič, dr. Mirjam Škrk in Jože Tratnik. Odločbo je sprejelo soglasno.

Predsednik
dr. Janez Čebulj